

2011-08-30

Information om sekretess och tystnadsplikt inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten

Handlingar som har inkommit till myndighet eller har upprättats av myndighet och som förvaras hos myndigheten kallas för *allmänna handlingar*. Varje svensk medborgare har enligt offentlighetsprincipen rätt att ta del av allmänna handlingar. Med "rätt att ta del av" menas att man har rätt att få se en viss handling. Man har också rätt att mot avgift få en kopia av handlingen. Riksdagen har dock ansett det nödvändigt att i vissa fall begränsa rätten att ta del av allmänna handlingar, t.ex. för att skydda rikets säkerhet respektive enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden. Begränsningarna finns i offentlighets- och sekretesslagen.

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400, OSL) innehåller således bestämmelser om vad som ska hållas hemligt i statens, kommunernas och landstingens verksamhet. Det som i vissa fall ska hållas hemligt är inte allmänna handlingar som sådana utan *uppgifter* i allmänna handlingar. Om en uppgift ska hållas hemlig säger man att den *omfattas av sekretess*. Detta innebär att man inte får föra uppgiften vidare till någon utomstående vare sig det sker muntligen, genom att man lämnar ut en allmän handling till någon, eller på något annat sätt. De personer som genom arbete eller praktik eller på annat sätt får kontakt med sekretessbelagda uppgifter har alltså tystnadsplikt.

Huvudregeln

För hälso- och sjukvården och tandvården respektive socialtjänsten gäller sekretess enligt 25 respektive 26 kap. OSL. Sekretess gäller för uppgifter om en enskilds personliga förhållanden - exempelvis i patientjournaler - om det inte står klart att uppgifterna kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till honom lider men (=tar skada). Sannolikheten för att en uppgift om en enskilds personliga förhållanden omfattas av sekretess är alltså stor. För hälso- och sjukvårdens del nämns uppgift om enskilds hälsotillstånd som ett sådant personligt förhållande som omfattas av huvudregeln. Sekretessen omfattar både skriftliga och muntliga uppgifter. Med "uppgifter" avses inte bara ord. En bild kan också vara en uppgift. Skriftliga uppgifter kan finnas i pappersdokument eller i elektroniska dokument, t.ex. e-post eller SMS. För uppgifter i allmänna handlingar inom dessa områden gäller sekretess så länge som risken för men kvarstår – dock högst i 70 år.

Vilka har tystnadsplikt?

Berörda

Tystnadsplikt har alla som deltar eller har deltagit i en myndighets verksamhet: anställda (fast anställda, vikarier) och uppdragstagare (även tolkar och översättare) m.fl. Myndigheten har ansvar för att både anställda och uppdragstagare och motsvarande uppmärksammas – helst skriftligen – på att de har tystnadsplikt. Det kan vara lämpligt att då använda sekretessbevis eller sekretessförbindelser. Den som ska skriva under en sekretessförbindelse bör informeras om förbindelsens innebörd. Skyldigheten att iaktta sekretess och tystnadsplikt gäller emellertid oberoende av om man har skrivit på en sådan förbindelse eller inte.

Sekretess inom en myndighet

Olika befattningshavare inom en myndighet kan utan hinder av sekretess få ta del av sekretessbelagda uppgifter i den mån det behövs för vården och behandlingen av en patient/klient eller för handläggningen av ett ärende. Uppgifterna får dock inte lämnas ut till någon hos myndigheten som inte har med dessa uppgifter att göra (s.k. inre sekretess). Självständiga verksamhetsgrenar inom en och samma myndighet ska i sekretesslagens mening betraktas som skilda myndigheter.

Vilka uppgifter får inte röjas?

Personliga förhållanden

Vad som menas med personliga förhållanden får bestämmas med ledning av vanligt språkbruk. Hit hör t.ex. uppgifter som gäller en persons karaktär, sinnestillstånd, familjeförhållanden, ekonomi, hälsotillstånd och arbetsförmåga.

Uppgifter som kan medföra ”men”

Ordet ”men” har i detta sammanhang en mycket vid innebörd och omfattar främst allt som kan kränka den enskildes integritet. ”Men” kan t.ex. uppstå om en enskild utsätts för andras ringaktning på grund av att hans personliga förhållanden blivit kända. Redan den omständigheten att vissa personer känner till en ömtålig uppgift kan vara tillräckligt för att medföra men. Utgångspunkten för bedömningen är den enskildes egen upplevelse. I princip bör hänsyn tas till allt som den enskilde upplever som mer påtagligt obehagligt. Enbart det förhållandet att en person i största allmänhet känner obehag av att andra vet, t.ex. var han bor, anses däremot inte medföra men. Det krävs vidare att uppgifterna kan hänföras till en viss bestämd individ. Det innebär att i allmänhet kan uppgifter lämnas ut om de har avidentifierats på ett sådant sätt att sambandet mellan individen och uppgifterna inte kan spåras.

En sådan avidentifiering är dock ibland mer komplicerad än vad den framstår vid en första bedömning. Om man exempelvis avser att lämna ut uppgifter om en patients hälsotillstånd så är det inte alltid tillräckligt att agera efter devisen "så länge vi inte lämnar ut namn, adress och personnummer så kan ingen lida men". Faktorer som ålder, kön etc. kan också bidra till att allmänheten kan komma fram till personens identitet. Avidentifieringar måste alltså göras med stor omsorg.

Hur agera om någon vill ta del av en sekretessbelagd uppgift?

Om någon vill ta del av en sekretessbelagd uppgift får man förklara för personen som ber om uppgiften att uppgiften är hemlig och därför inte får lämnas ut. Den som blir nekad att ta del av en allmän handling har rätt att få saken prövad av domstol. En domstol kan bara pröva skriftliga beslut. Om någon ber om en uppgift som är sekretessbelagd ska man därför också upplysa personen som frågar att denne har rätt att få ett skriftligt beslut i saken. Man ska också hänvisa till sin chef, som tillser att myndigheten fattar ett skriftligt beslut.

Vad kan hända om man lämnar ut sekretessbelagda uppgifter?

Att lämna ut sekretessbelagda uppgifter kan medföra stora konsekvenser. Dels för den enskilde som lider men. Men det kan också leda till obehagliga konsekvenser för den som lämnat ut uppgifterna. Ett sådant utlämnande rubriceras "brott mot tystnadsplikten" och är straffbart enligt 21 kapitlet 3 § brottsbalken. Brott mot tystnadsplikten kan ge böter eller fängelse i högst ett år. Om man lämnat ut uppgifterna av oaktsamhet kan man dock inte bli dömd till fängelse.

Arbetsgivaren kan därtill vidta så kallade arbetsrättsliga åtgärder. I vissa fall kan man riskera sin anställning. Vare sig man har en tillsvidareanställning eller inte ska inte bortse från risken att eventuella framtida arbetsgivare bedömer att brott mot tystnadsplikten tyder på att man är olämplig för arbete inom vederbörande sektor.

Lite om riskerna med sociala medier

I princip är det lika otillåtet att t.ex. diskutera hälsotillståndet hos en "kändispatient" med sin sambo som att publicera sådana uppgifter på sin Facebook-sida. Man bör trots detta komma ihåg att genomslagskraften hos sociala medier ofta är häpnadsväckande stor. Att lämna ut sekretessbelagda uppgifter via sociala medier kan därför medföra oöverskådliga konsekvenser på mycket kort tid. Om man befinner sig brutit mot sin tystnadsplikt påverkas bedömningen av hur allvarligt saken ska ses på vilket sätt man har brutit sin tystnadsplikt.

Granskat och kompletterat av kommunjurist Pär Gunnarsson, Falköping 2011-08 30/ABn